

Anne Cathrine Haug-Hustad

AKTIV SAKSSTYRING

for dommere og advokater

Anne Cathrine Haug-Hustad

AKTIV SAKSSTYRING FOR DOMMERE OG ADVOKATER

Universitetsforlaget

© H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) AS ved Universitetsforlaget, Oslo 2024

ISBN 978-82-15-06604-2

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med rettighetshaverne er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Henvendelser om denne utgivelsen kan rettes til:

Universitetsforlaget
Postboks 508 Sentrum
0105 Oslo

www.universitetsforlaget.no

Omslagsdesign: ottaBOK

Sats: ottaBOK

Trykk og innbinding: Livonia Print, Latvia

Boken er satt med: Times LT Std 10,5/14

Papir: 100 g Amber Graphic 1,25

Forord

Tvisteloven oppstiller i § 9-4 første ledd og § 11-6 en plikt for retten til å foreta aktiv saksstyring i sivile tvistesaker. Innholdet i plikten er ikke konkretisert i bestemmelsene ut over at retten «aktivt og planmessig» skal styre saksforberedelsen for å oppnå en rask, prosessøkonomisk og forsvarlig behandling, og at det skal legges «en plan for behandlingen av saken» samt settes «frister for prosesshandlinger». Hvordan en slik aktiv og planmessig styring av tvistesaken som tvisteloven forutsetter, skal foretas, må derfor vurderes ut fra de prosessuelle virkemidlene som oppstilles i loven for øvrig. Denne boken tar sikte på å gi en praktisk og lett tilgjengelig oversikt over virkemidlene tvisteloven oppstiller for å oppnå en slik rettferdig, forsvarlig og tillitsskapende, men samtidig rask og effektiv, behandling som tvisteloven i henhold til § 1-1 har til formål. De sentrale vilkårene for bruk av virkemidlene vil bli gjennomgått. Det vil også bli gitt eksempler på typetilfeller der virkemidlene kan tas i bruk.

Gjennomgangen omfatter regler knyttet til domstolens behandling av en sivil sak fra A til Å, altså fra det tidspunktet stevning anlegges og frem til dom i lagmannsretten er avsagt. Fremstillingen er strukturert slik at del I omhandler regler knyttet til tingrettsbehandlingen og behandling av saker for lagmannsretten som førsteinstans. Regler for lagmannsrettens behandling som ankeinstans er omhandlet i del II. Fremstillingen av reglene knyttet til ankebehandlingen er uttømmende og uten henvisninger til del I om behandlingen for førsteinstans. Denne strukturen medfører at hver av delene kan leses selvstendig og hver for seg.

Målgruppen for boken er dommere i ting- og lagmannsrett og prosedyreadvokater som ønsker å bidra til at klientens interesse i en forsvarlig, men prosessøkonomisk behandling ivaretas. God styring av en tvistesak er betinget av samarbeid advokater og dommere imellom. Håpet er at denne boken kan bidra til det. Boken kan også være nyttig for studenter som ønsker innblikk i hvordan en tvistesak praktisk behandles for ting- og lagmannsrett.

Aktiv saksstyring for dommere og advokater er basert på to håndbøker som jeg utarbeidet i studiepermisjon fra mitt arbeid som lagdommer i Borgarting lagmannsrett. Håndbøkene er publisert på domstolenes intranettside. I denne boken er deler av innholdet omstrukturert og endret. Jeg benytter likevel anledningen til å takke lagmennene Christian Lund og Eirik Akerlie og lagdommer Jannicke Johannessen, alle i Borgarting lagmannsrett, for gjennomlesing og gode innspill i forbindelse med utarbeidelsen av håndbøkene. Eventuelle feil eller uteglemler står fullt og helt for min regning.

Oslo, mars 2024

Anne Cathrine Haug-Hustad

Innhold

Forord	5
Kapittel 1	
Plikten til aktiv saksstyring	17
1.1 Formålet med boken	17
1.2 Formålet med tvistelovens bestemmelser om aktiv saksstyring ...	18
1.3 Innholdet i plikten til aktiv saksstyring	20
1.4 Ansvar for at plikten overholdes	22
1.5 Bokens oppbygning	23
Del I Aktiv saksstyring for førsteinstans	27
Kapittel 2	
Saksstyring under saksforberedelsen	29
2.1 Plikten til å legge en plan	29
2.2 Plikten til å treffe avgjørelser om saksbehandlingen så tidlig som mulig	30
2.3 Tilfeller der saksbehandlingsspørsmålet likevel ikke bør avgjøres tidlig	32
2.4 Adgangen til å frifinne uten å ta stilling til spørsmål om avvisning	33
2.5 Muntlige forhandlinger om saksbehandlingsavgjørelser	33
2.6 Adgangen til å nekte prosesshandlinger av hensyn til fremdriften .	34
Kapittel 3	
Mottak av innledende prosesskriv	35
3.1 Stevning	36

3.2	Pålegg om og inngivelse av tilsvaer	37
3.2.1	Generelt	37
3.2.2	Særlig om tilsvaer i rettsmøte	38
3.2.3	Tilsvaer innkommer ikke	39
3.2.4	Tilsvaer innkommer	39
3.3	Mangelfulle eller unødige omfattende prosesskriv	41
3.4	Mangler ved prosesskriv som uttrykk for manglende prosessdyktighet	44
3.5	Vilkår for å ta saken under behandling	44
3.5.1	Prosessforutsetninger	44
3.5.2	Saker underlagt obligatorisk forliksrådsbehandling	46
3.6	Begjæring om bevis tilgang eller andre prosessuelle krav	47
3.7	Avklare om saken reiser prosessuelle spørsmål	49

Kapittel 4

Berammelse. Forberedelse og gjennomføring av planmøte	50
4.1 Skal planmøte holdes	51
4.2 Forberedelse til planmøtet	53
4.3 Gjennomføring av planmøtet	54
4.4 Berammelse av hovedforhandling eller annet rettsmøte i saken	57

Kapittel 5

Avklaring av tvistepunkter og bevis	59
5.1 Avklaring av tvistepunkter	60
5.2 Supplering av bevisførselen	61
5.3 Tilskjæring av bevisførselen	62
5.3.1 Utgangspunkter	62
5.3.2 Gjelder beviset faktiske forhold som «kan være av betydning» for saken?	63
5.3.3 Bør beviset nektes etter tvisteloven § 21-7 andre ledd?	64
5.3.4 Bør bevisførselen begrenses ut fra proporsjonalitet?	67
5.4 Er beviset underlagt bevisforbud eller bevisfritak?	70
5.4.1 Utgangspunkter	70
5.4.2 Absolutte bevisforbud	71
5.4.3 Bevisforbud som kan oppheves ved samtykke	71
5.4.4 Relative bevisforbud	72
5.4.5 Bevisfritak	74

5.5	Befaring og andre realbevis	75
5.6	Bevis om rettsspørsmål eller juridiske utredninger	76
5.7	Skriftlige innlegg til belysning av allmenne interesser	77
5.8	Krav om bevistilgang eller bevisopptak	79
5.8.1	Rammer for rettens behandling av kravet	79
5.8.2	Bevistilgang	80
5.8.3	Bevisopptak til bruk ved avgjørelsen eller under saksforberedelsen	82

Kapittel 6

Hvordan bør saken behandles	85
6.1 Hovedforhandling	85
6.2 Mekling eller rettsmekling	87
6.2.1 Mekling etter tvisteloven § 8-2	88
6.2.2 Rettsmekling	90
6.3 Småkravprosess	91
6.4 Avgjørelse ved enighet	94
6.5 Forenklet domsbehandling	95
6.6 Helt eller delvis skriftlig behandling	96
6.7 Rettsmøter under saksforberedelsen og «avsluttende planmøter»	98

Kapittel 7

Rettsens sammensetning	101
7.1 Hovedregel	101
7.2 Forsterket rett	101
7.3 Almennelige meddommere	102
7.4 Fagkyndige meddommere	102
7.4.1 Skal det oppnevnes fagkyndige meddommere?	102
7.4.2 Meddommere med juridisk fagkyndighet	103
7.4.3 Saksbehandling ved oppnevning av fagkyndige meddommere	103
7.4.4 Utgifter knyttet til fagkyndige meddommere	104
7.5 Saker om administrative tvangsvedtak (tvisteloven kapittel 36) ..	105
7.6 Arbeidsrettssaker	106
7.7 Saker etter skjønnsprosessloven	106

Kapittel 8

Rettsoppnevnt sakkyndig	107
8.1 Oppnevning av sakkyndig	107
8.2 Antall og valg av sakkyndig	108
8.3 Mandat	110
8.4 Kostnader til sakkyndig	111

Kapittel 9

Pålegg om prosessfullmektig	114
9.1 Selvprosederende	114
9.2 Pålegg overfor parter som allerede har prosessfullmektig	115
9.3 Påleggets innhold	116

Kapittel 10

Skriftlige innlegg og andre redegjørelser	118
10.1 Pålegg om skriftlige redegjørelser som en del av avgjørelsesgrunnlaget	118
10.2 Avtale om skriftlige innlegg med rettens samtykke	119
10.3 Redegjørelse for faktiske forhold	120

Kapittel 11

Dommerens veiledningsplikt og plikt til å klargjøre tvistesporsmål	122
11.1 Veiledning om prosessuelle forhold	122
11.2 Veiledning om materielle forhold	123

Kapittel 12

Saker med flere krav eller parter og forening av saker	126
12.1 Flere krav (objektiv kumulasjon)	126
12.2 Flere parter (subjektiv kumulasjon)	130
12.3 Tredjeperson trer inn som part	132
12.4 Forening av saker til felles behandling	134

Kapittel 13

Styring av sakens fremdrift	137
13.1 Deling	137
13.1.1 Deling av forhandlingene	137
13.1.2 Delt pådømmelse	139

13.2 Omberammelse og utsettelse	143
13.3 Omberammelse ved forventet fravær	143
13.4 Omberammelse i andre tilfeller	145
13.5 Stansing	146

Kapittel 14

Foreleggelse for EFTA-domstolen	150
--	------------

Kapittel 15

Faktisk og juridisk utdrag	152
---	------------

Kapittel 16

Avslutning av saksforberedelsen	153
16.1 Frist for avslutning av saksforberedelsen og sluttinnlegg	153
16.2 Mottak av sluttinnlegg	154
16.3 Endring i krav, påstand, påstandsgrunnlag eller bevis	155
16.4 Forberedelse til hovedforhandlingen	158

Kapittel 17

Hovedforhandling eller rettsmøte til sluttbehandling	160
17.1 Rettens innledning	161
17.2 Plikten til å sørge for konsentrasjon og unngå unødig tidsspille ..	162
17.3 Forhold som det ikke er nødvendig å forhandle om	163
17.4 Rettens veiledningsplikt	164
17.5 Styling av parts- og vitneforklaringer	164
17.6 Avklare tema for prosedyrer	165
17.7 Utsettelse under hovedforhandlingen	165

Kapittel 18

Saken tas opp til doms	166
18.1 Fortsettelse av forhandlingene (reassumering)	166
18.2 Domskriving	167
18.3 Forkynning og ankefrist	169

Kapittel 19

Plikten til foreløpig behandling av ankesaken	171
--	------------

Del II Aktiv saksstyring for lagmannsretten som ankeinstans 173**Kapittel 20**

Rettslige rammer for saksforberedelsen	175
20.1 Saksforberedende dommers kompetanse	176
20.2 Aktiv saksstyring under saksforberedelsen	179
20.3 Avgjørelser om saksbehandlingen treffes «så tidlig som mulig» . .	181
20.4 Tilfeller der saksbehandlingsspørsmålet ikke bør avgjøres tidlig . .	182
20.5 Muntlige forhandlinger om saksbehandlingsavgjørelser	183
20.6 Adgangen til å forkaste anken uten å ta stilling til spørsmål om avvisning	184
20.7 Frafall av anken	184
20.8 Saker der tingretten har avsagt deldom	185
20.9 Grep som kan bidra til smidig saksavvikling	185
20.9.1 Mangelfulle eller unødig omfattende prosesskriv	185
20.9.2 Begjæringer om bevistilgang eller andre prosessuelle krav	186
20.9.3 Adgangen til å nekte prosesshandlinger av hensyn til fremdrift	187

Kapittel 21

Mottak av ankesaken. Sjekkpunkter	189
21.1 Frister. Viktigheten av å gripe fatt i saksforberedelsen raskt	190
21.2 Ankefrist	190
21.3 Ankegebyr	191
21.4 Ankeerklæringen	192
21.5 Anketilsvaret	194
21.6 Anketilsvar med avledet anke	195
21.7 Rettsgebyr for motanke / avledet anke	196
21.8 Partenes tilknytning til ankesaken	196
21.9 Avvisning, heving eller opphevelse av tingrettens dom	197
21.10 Krav om samtykke for å fremme anken	201
21.11 Adgangen til å nekte anken fremmet	203
21.12 Nye krav og påstandsutvidelser	207
21.12.1 Rettslige utgangspunkter	207
21.12.2 Nye krav	209
21.12.3 Utvidelse av påstanden for et avgjort krav	211

21.12.4 Nye krav og påstandsutvidelser etter anke- og anketilsvarsfrist	212
--	-----

Kapittel 22

Berammelse. Forberedelse og gjennomføring av planmøte	214
22.1 Beramming av ankeforhandling eller annet rettsmøte	215
22.2 Skal planmøte avholdes?	216
22.3 Forberedelse til planmøtet	218
22.4 Gjennomføring av planmøtet	219
22.5 Adgang til ytterligere planmøter	222

Kapittel 23

Avklaring av tvistepunkter og bevis	223
23.1 Den faktiske fremstillingen i tingrettens dom	224
23.2 Avklaring av tvistepunkter	224
23.3 Supplering av bevisførselen	225
23.4 Sammenstillinger av fremlagte opplysninger	226
23.5 Tilskjæring av bevisførselen	227
23.5.1 Noen utgangspunkter	227
23.5.2 Gjelder beviset faktiske forhold som «kan være av betydning» for ankesaken?	228
23.5.3 Nekting etter tvisteloven § 21-7 andre ledd	228
23.5.4 Begrensning av bevisførselen ut fra proporsjonalitet	231
23.6 Er beviset underlagt bevisforbud eller bevisfritak?	234
23.6.1 Absolutte bevisforbud	235
23.6.2 Bevisforbud som kan oppheves ved samtykke	235
23.6.3 Bevisforbud der retten kan beslutte at beviset skal føres eller ikke	236
23.6.4 Bevisfritak	238
23.7 Befaring	238
23.8 Bevis om rettsspørsmål og juridiske utredninger	239
23.9 Krav om bevistilgang eller bevisopptak	240
23.9.1 Rettslige rammer for behandling av begjæringen	240
23.9.2 Krav om bevistilgang	241
23.9.3 Krav om bevisopptak i saker som behandles muntlig	243
23.9.4 Krav om bevisopptak i saker som behandles skriftlig	244
23.9.5 Bevisopptak til bruk under saksforberedelsen	244

23.9.6	Gjennomføring av bevisopptaket	245
23.9.7	Privat bevisopptak	245

Kapittel 24

Hvordan bør saken behandles?	247	
24.1	Ankeforhandling	247
24.2	Dom etter rettsmøte under saksforberedelsen	249
24.3	Avgjørelse på grunnlag av enighet	250
24.4	Helt eller delvis skriftlig behandling	250
24.5	Mekling eller rettsmekling	252
24.5.1	Mekling etter tvisteloven § 8-2	254
24.5.2	Rettsmekling	256
24.6	Rettsmøter under saksforberedelsen og «avsluttende planmøter» ..	257

Kapittel 25

Rettsens sammensetning	259	
25.1	Hovedregel	259
25.2	Alminnelige eller fagkyndige meddommere	259
25.2.1	Vilkår for oppnevning	259
25.2.2	Særlig om oppnevning av fagkyndige meddommere	260
25.2.3	Utgifter knyttet til fagkyndige meddommere	261
25.3	Saker etter tvisteloven kapittel 36	263
25.4	Arbeidsrettssaker	263
25.5	Saker etter skjønnsprosessloven	263

Kapittel 26

Rettsoppnevnt sakkyndig	265	
26.1	Vilkår for oppnevning	265
26.2	Antall og valg av sakkyndig	266
26.3	Mandat	267
26.4	Dekning av kostnader	268

Kapittel 27

Pålegg om prosessfullmektig	270	
27.1	Selvprosederende	270
27.2	Parter som allerede har prosessfullmektig	271
27.3	Påleggets innhold	272

Kapittel 28

Skriftlige innlegg og redegjørelser	273
28.1 Pålegg om skriftlige fremstillinger som en del av avgjørelsesgrunnlaget	273
28.2 Avtale om skriftlige innlegg med rettens samtykke	274
28.3 Redegjørelser for faktiske forhold	275
28.4 Skriftlige innlegg til belysning av allmenne interesser	277

Kapittel 29

Veiledningsplikt og plikt til å klargjøre tvistesporsmål	279
29.1 Veiledning om prosessuelle forhold	279
29.2 Veiledning om materielle forhold	280

Kapittel 30

Påstandsutvidelser, nye krav og nye parter	282
30.1 Påstandsutvidelser og nye krav i ankesaken	282
30.2 Nye parter i ankesaken	282

Kapittel 31

Forening	284
31.1 Forening av ankesaker til felles behandling	284

Kapittel 32

Styring av sakens fremdrift	287
32.1 Deling	287
32.1.1 Deling av forhandlingene	287
32.1.2 Delt pådømmelse	289
32.2 Omberammelse og utsettelse	292
32.2.1 Omberammelse ved forventet fravær	293
32.2.2 Omberammelse i andre tilfeller	294
32.3 Stansing	295

Kapittel 33

Foreleggelse for EFTA-domstolen	299
--	-----

Kapittel 34

Faktisk og juridisk utdrag	301
---	-----

Kapittel 35

Avslutning av saksforberedelsen	302
35.1 Frist for avslutning av saksforberedelsen og sluttinnlegg	302
35.2 Mottak av sluttinnlegg	303
35.3 Endring i krav, påstand, påstandsgrunnlag eller bevis	304
35.4 Forberedelse til ankeforhandling	307

Kapittel 36

Aktiv saksstyring under ankeforhandlingen	309
36.1 Adgangen til å avvise anken, nekte samtykke til å fremme anken eller avskjære videre forhandlinger	310
36.2 Åpning av ankeforhandlingen	311
36.3 Rettens innledning	311
36.4 Plikten til å sørge for konsentrasjon og unngå unødige tidsspille ..	312
36.5 Vitterlige kjensgjerninger og andre forhold som det ikke er nødvendig å forhandle om	314
36.6 Rettens veiledningsplikt	314
36.7 Styring av parts- og vitneforklaringer	315
36.8 Avklare tema for prosedyrer	315
36.9 Utsettelse under ankeforhandlingen	315

Kapittel 37

Saken tas opp til doms	317
37.1 Fortsettelse av forhandlingene (reassumering)	317
37.2 Domskriving	318
37.3 Forkynning og ankefrist	320

Kapittel 38

Arbeid etter domsavsigelse – foreløpig behandling av ankesaken	321
---	-----

Litteratur	323
-------------------------	-----

Lov- og forskriftsregister	324
---	-----

Domsregister	333
---------------------------	-----

Stikkordregister	335
-------------------------------	-----

Kapittel 1

Plikten til aktiv saksstyring

1.1 Formålet med boken

Innholdet i plikten til aktiv saksstyring er ikke konkretisert i tvisteloven § 11-6 ut over at det skal legges «en plan for behandlingen av saken» og settes «frister for prosesshandlinger». I tvisteloven § 9-4 første og andre ledd står det videre at retten «aktivt og planmessig» skal styre saksforberedelsen for å oppnå en rask, prosessøkonomisk og forsvarlig behandling. Hvordan en slik aktiv og planmessig styring av saken skal foretas, er ikke angitt i disse bestemmelsene, men må vurderes ut fra de prosessuelle virkemidlene som loven for øvrig oppstiller.

Denne boken tar sikte på å gi en praktisk og lett tilgjengelig oversikt over virkemidlene tvisteloven oppstiller for å oppnå en slik effektiv og forsvarlig avvikling av saken som lovens formål (§ 1-1) og plikten til aktiv saksstyring (§ 11-6) forutsetter. De sentrale vilkårene for bruk av virkemidlene vil bli gjennomgått. Det vil også bli gitt eksempler på typetilfeller der virkemidlene kan tas i bruk. Det vil ikke bli redegjort utførlig for juridiske problemstillinger knyttet til de enkelte virkemidlene.

Fremstillingen gjelder sivile saker som behandles etter de ordinære bestemmelsene i tvisteloven kapittel 9 og 29. Når det vises til lovbestemmelser, er det tvisteloven det siktes til, med mindre annet uttrykkelig er nevnt.

Fremstillingen avgrenses mot rettsmekling og dommerens rolle i den forbindelse etter tvisteloven §§ 8-3 flg., bevissikring utenfor rettssak (tvisteloven kapittel 28), rett til informasjon ved inngrep i immaterialrettigheter m.m. (tvisteloven kapittel 28 A), saker om midlertidig sikring (tvisteloven kapittel 32, 33 og 34), gruppesøksmål (tvisteloven kapittel 35), partshjelp (tvisteloven § 15-7) og særskilt anke over kjennelser og beslutninger. Disse reglene vil derfor ikke bli nærmere behandlet i det følgende.

Boken inneholder ingen utførlig redegjørelse for prosessforutsetninger. Det vil likevel bli gitt en kortfattet oversikt over prosessforutsetninger som kan brukes som en «sjekkliste» både for dommeren og prosessfullmektigene. Denne oversikten over prosessforutsetninger kan forhåpentligvis lette dommerens (og advokatens) aktive oppfølging, dersom det under behandlingen av saken skulle vise seg at disse ikke er oppfylt.

Siktemålet med boken er å redegjøre for hvilke virkemidler som er tilgjengelige for dommeren i arbeidet med å oppnå en slik effektiv og forsvarlig saksavvikling som tvisteloven § 11-6 forutsetter. Boken kan også være nyttig for advokater som ønsker et bedre innblikk i dommerens behandling av sivile saker. Ikke minst kan den brukes som et hjelpemiddel i advokatens arbeid med å finne frem til prosessuelle grep som kan begjæres benyttet, for å sikre at klientens interesse i en kostnads-effektiv og hensiktsmessig prosess oppnås.

Det er i boken skilt mellom førsteinstansbehandling for ting- og lagmannsrett i del I og ankebehandling for lagmannsretten i del II. Mye er likt ved førsteinstans- og ankebehandlingen. Det er likevel funnet hensiktsmessig å gi en fullstendig oversikt over reglene også for ankeinstansen. Dobbelbehandlingen som dette medfører, er bevisst, for å slippe krysshenvisninger og gi en så fullstendig oversikt som mulig, også for ankeinstansen. Dersom saken behandles for tingretten eller av lagmannsretten som første instans, er det følgelig bokens del I som skal benyttes. Bokens del II gjelder for ankebehandlingen og omhandler hvilke styringsgrep som kan benyttes ved lagmannsrettens behandling av ankesaker.

1.2 Formålet med tvistelovens bestemmelser om aktiv saksstyring

Det følger av tvisteloven¹ § 1-1 at loven har til formål å legge til rette for en «rettferdig, forsvarlig, rask, effektiv og tillitsskapende behandling av rettsvister» gjennom offentlig rettergang for uavhengige og upartiske domstoler. For å oppnå disse formålene skal «saksbehandlingen og kostnadene stå i et rimelig forhold til sakens betydning». Blant annet derfor er det oppstilt regler om rettens plikt til aktiv saksstyring i tvisteloven § 11-6, der det fremgår at «[r]etten skal legge en plan for behandlingen av saken og følge den opp slik at saken effektivt og forsvarlig kan bringes til avslutning».

Bestemmelsen oppstiller en plikt for retten til å foreta aktiv saksstyring. Selv om det var rom for aktiv saksstyring også etter tidligere tvistemålslov,² var det en nyskaping i tvisteloven at det ble oppstilt en særskilt bestemmelse om dette.

1 Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven, tvl).

2 Lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven) opphevet.

Etter tvistemålsloven var det nok tradisjon for at retten – dommeren – i stor grad opptrådte som en «nøytral og nokså tilbaketrukket og passiv tredjemann».³ Partene hadde det faktiske herredømmet over saksforberedelsen, og langt på vei også over hovedforhandlingen. Denne tradisjonen ønsket lovgiver å endre. Blant annet derfor ble den uttrykkelige bestemmelsen om aktiv saksstyring i tvisteloven § 11-6 vedtatt. Formålet med bestemmelsen var at retten skulle ha plikt til å sørge for at tvistesaker fikk den fremdriften de burde ha. Man ønsket en kulturendring, der retten i større grad skulle ta regien og aktivt, planmessig og effektivt styre saken fra innkost til avslutning for instansen. Behandlingen skulle i større grad spisses inn mot tvistepunktene og tilpasses sakens omfang og betydning.⁴

En slik kulturendring som lovgiver tok sikte på, vil nødvendigvis ta tid. Mye gjenstår før lovens formål fullt ut er oppnådd. En kulturendring oppnås ikke alene ved at en bestemmelse om aktiv saksstyring vedtas, men er betinget av at den enkelte dommer stadig vier temaet oppmerksomhet – både generelt og ved sin behandling av den enkelte tvistesak. Også domstolsledere vil kunne bidra i dette arbeidet. Ved at det settes av tid til opplæring og erfaringsutveksling om temaet innen domstolen, og i tillegg tid til den enkelte dommers arbeid med aktiv saksstyring under saksforberedelsen, vil det i større grad legges til rette for at lovens siktemål oppnås.

Også oppmerksomhet om temaet fra advokatenes side vil kunne bidra til økt måloppnåelse i så måte. Advokaten har, gjennom sin rolle som ivaretager av klientens interesser, et incitament til å bidra til at saksbehandlingen er effektiv og spisses inn mot sakens tvistetema, slik at det ikke brukes tid og kostnader på forhold uten betydning for rettens avgjørelse av saken. Slik unødig «støy» medfører risiko for at dommeren mister fokus på det viktige, noe som sjelden er i klientens interesse. For å ivareta klientens interesser kan det derfor være hensiktsmessig for advokaten å gjøre dommeren oppmerksom på grep som vil bidra til en aktiv saksstyring. Advokaten kan på den måten bidra til at den tilsiktede kulturendringen oppnås. Som for dommere er det nok et betydelig forbedringspotensial her også for advokater.

3 NOU 2001: 32 B side 133.

4 Se blant annet NOU 2001: 32 B side 133–136 og side 710.

1.3 Innholdet i plikten til aktiv saksstyring

Twisteloven § 11-6 er den sentrale bestemmelsen om rettens plikt til aktiv saksstyring. Bestemmelsen lyder:

§ 11-6. Rettens plikt til aktiv saksstyring

(1) Retten skal legge en plan for behandlingen av saken og følge den opp slik at saken effektivt og forsvarlig kan bringes til avslutning.

(2) Retten kan sette frister for prosesshandlinger etter reglene i domstoloven § 140 og kapittel 8 og ellers treffe de avgjørelser som er nødvendige for behandlingen.

(3) I enhver sak skal en forberedende dommer ha ansvaret for saksstyringen.

(4) I rettsmøter og rådslagninger hvor retten har flere medlemmer, foretar rettens leder saksstyringen som leder av forhandlingene etter domstoloven § 123.

Det nærmere innholdet i plikten er beskrevet i bestemmelsens første og andre ledd, som også må ses i lys av tvistelovens øvrige regler om saksstyring. Det følger av tvisteloven § 11-6 første ledd at retten, for å oppfylle plikten til aktiv saksstyring, må legge en plan for behandling av saken, og også må følge opp planen for å sikre at saken effektivt og forsvarlig kan bringes til avslutning. Planen må legges med henblikk på den enkelte sak og ut fra behovene for prosessuelle og materielle avklaringer som foreligger i den. Planen skal ikke bare omfatte det som må til for at partene medvirker til en effektiv prosess. Den må også ta høyde for tiden som trengs til rettens eget arbeid, for eksempel til prosessuelle avgjørelser eller innhenting av sakkyndige erklæringer.⁵ Gjennom planen, og oppfølgingen av den, må saksforberedende dommer påse at rettergangen blir avsluttet innen rimelig tid i tråd med kravene som følger blant annet av Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 1.

Plikten til aktiv og planmessig styring av saksforberedelsen, samt til å legge opp en plan for denne, slås også fast i tvisteloven § 9-4, som lyder:

⁵ Se merknadene til § 11-6 inntatt i Ot.prp. nr. 51 (2004–2005).

§ 9-4. Saksstyring. Plan for den videre behandling

(1) Retten skal aktivt og planmessig styre saksforberedelsen for å oppnå en rask, prosessøkonomisk og forsvarlig behandling.

(2) Straks tilsvaret er inngitt etter § 9-3, skal retten legge opp en plan for den videre behandlingen etter drøfting med partene og herunder fastsette frister og treffe nødvendige beslutninger ...

Det fremgår av bestemmelsens andre ledd at retten, straks tilsvaret er inngitt, skal legge en plan for den videre behandlingen, herunder fastsette frister og treffe nødvendige beslutninger. Bestemmelsen gjelder tilsvarende i ankesaker, jf. § 29-14 tredje ledd, men da slik at planen først legges etter at det er avklart om anken skal avvises, nektes fremmet eller lignende i medhold av tvisteloven §§ 29-12 eller 29-13.

Saksstyringen har virkninger for partene. Det er derfor viktig at saksforberedende dommer ved planleggingen sørger for at partenes rett til kontradiksjon etter blant annet Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 1 ivaretas.⁶ Dette er uttrykkelig presisert i tvisteloven § 9-4 andre ledd, der det fremgår at planen legges «etter drøfting med partene».

Planmessig styring av saksforberedelsen i tråd med tvisteloven § 11-6 første ledd og § 9-4 andre ledd vil bidra til en effektiv og forsvarlig prosess i alle saker. Særlig i større og kompliserte saker er det imidlertid mye å vinne på en aktiv saksstyring fra dommerens side. Ved at det tidlig legges en strukturert plan for behandlingen av saken og tidlig avklares påstandsgrunnlag og hva som er nødvendige og relevante bevisstilbud knyttet til disse, vil risikoen for at påstandsgrunnlag og bevisstilbud må avskjæres som for sent fremsatt, bli redusert. Dette øker igjen sjansen for at retten kan basere avgjørelsen på flest mulig av de omstendighetene som er relevante for avgjørelsen av kravene som er fremsatt i saken. Man vil på den måten sikre et best mulig avgjørelsesgrunnlag, og forhåpentligvis oppnå en riktig avgjørelse allerede for underinstansen, slik at unødig ankebehandling kan unngås.⁷

En tidlig og aktiv planlegging fra rettens side vil for øvrig ofte ha effekt også for partenes arbeid med saken. Som regel vil aktiv saksstyring på et tidlig stadium sikre god fremdrift også i partenes saksforberedelse. På den måten kan man tidligere avklare forhold av betydning for utviklingen av saken, herunder tvistepunkter, slik at man unngår at det under saksforberedelse og rettsmøter brukes tid på forhold som ikke er omtvistet.

6 Se også tvisteloven § 9-6 første ledd.

7 Se Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) punkt 13.6.4.

Som ledd i en aktiv styring av saken kan dommeren etter tvisteloven § 11-6 andre ledd og § 9-4 andre ledd fastsette frister for partenes prosesshandlinger. Fastsettelse av frister vil bidra til å oppnå en slik effektiv og forsvarlig avvikling av saken som tvisteloven § 11-6 første ledd og lovens formål forutsetter. Fristene må fastsettes konkret ut fra hensynet til en effektiv og forsvarlig avvikling av saken. Generelle rutiner for eksempel om at alle prosesskriv skal kommenteres innen en viss frist, er ikke hensiktsmessig, og kan tvert imot øke risikoen for at retten opptrer i strid med prinsippene for aktiv saksstyring.⁸

Plikten til aktiv saksstyring gjelder ikke bare under saksforberedelsen. Retten har plikt til å foreta aktiv styring av saken helt frem til den avsluttes for instansen. Også umiddelbart forut for og under hoved- og ankeforhandling har dommeren således plikt til å sørge for effektiv og forsvarlig avvikling av saken. Selv på et så sent stadium kan det være mye tid og kostnader å spare på aktiv saksstyring fra dommerens side. Tvistepunktene bør på dette stadiet være avklart, og i motsatt fall bør de søkes avklart av dommeren, slik at dommeren lett kan avdekke om det legges opp til bevisførsel som ikke er nødvendig for å belyse disse. Aktiv saksstyring på et så sent stadium fordrer at rettens leder har god oversikt over tvistepunktene og tilstreber å konsentrere forhandlingene om disse. Hensiktsmessig styring på dette stadiet er videre betinget av at prosessfullmektigene evner å justere sine opplegg etter signalene dommeren gir.

1.4 Ansvar for at plikten overholdes

Under saksforberedelsen tilligger plikten til aktiv saksstyring forberedende dommer. Ansvar for å foreta en hensiktsmessig fordeling av arbeidet med saksforberedelsen tilligger domstolsleder, som må sørge for at saken, ved innkommst til domstolen, fordeles til en dommer som har tid og kapasitet til å følge opp sine plikter med henblikk på dette. Særlig der dommere tildeles ansvar for saksforberedelsen i større tvistesaker, bør det settes av tid til at dommeren raskt kan sette seg inn i saken og foreta de grep som plikten til aktiv saksstyring i den enkelte sak måtte kreve.

Enkelte praktiske oppgaver – for eksempel kontakt med partene for å finne tid for rettsmøter, fremskaffelse av tolk der det er besluttet at dette er nødvendig, mv. – må ikke foretas av saksforberedende dommer, men kan overlates til rettens kontor. Drøfting med partene om saksstyringen og beslutninger knyttet til den er derimot oppgaver som må utføres av saksforberedende dommer.

8 Se Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) punkt 13.6.4.

For at reglene om aktiv saksstyring best mulig skal oppfylle sitt formål, er det i lovforarbeidene forutsatt at domstolleder i størst mulig grad skal legge opp til at saksforberedende dommer er dommer / rettens leder under hoved- eller ankeforhandling.⁹ En slik ordning vil sikre at man unngår det ekstra arbeidet bytte av dommer vil innebære. Det er likevel ikke alltid det lar seg gjøre at saksforberedende dommer er dommer også under hoved-/ankeforhandling. Forpliktelsen til aktiv saksstyring under rettsmøter og rådslagninger tilligger like fullt rettens leder, selv om denne kommer inn først på et sent stadium under saksforberedelsen.

Twisteloven inneholder sanksjonsmuligheter dersom dommeren ikke oppfyller sin plikt til aktiv saksstyring etter tvisteloven § 11-6. Tvisteloven § 11-7 første ledd pålegger domstollsleder et ansvar for å påse at plikten følges opp. Dersom det ikke er tilfellet, skal domstolleder gi nødvendige pålegg eller foreta nødvendige tiltak slik at forpliktelsen oppfylles.¹⁰ Det følger av tvisteloven § 11-7 andre ledd at ved vesentlig tilsidesetting av dommerens plikter til aktiv saksstyring skal domstolleder overføre saken til en annen dommer eller overta den selv, dersom det er nødvendig av hensyn til en forsvarlig videre behandling. En part kan kreve at domstolleder griper inn overfor mangler ved saksstyringen. Domstolleders plikt til oppfølging gjelder likevel generelt, og er ikke betinget av at partene har fremsatt krav om dette. Domstolleders beslutninger etter bestemmelsen kan ankes. Ankedomstolen har full kompetanse ved overprøvingen, jf. tvisteloven § 11-7 tredje ledd.

1.5 Bokens oppbygning

Bokens del I gjelder aktiv saksstyring for førsteinstansen, enten dette er for tingretten eller for lagmannsretten som førsteinstans.

I *kapittel 2* redegjøres for noen viktige utgangspunkter for saksstyringen som dommeren bør ha med seg under hele saksforberedelsen.

I *kapittel 3* er det redegjort for dommerens oppgaver ved mottak av de innledende prosesskrivene, herunder hvordan mangelfulle eller unødige omfattende prosesskriv kan håndteres. Generelle prosessforutsetninger er opplistet i kapittel 3.5.1. Oversikten der er ment som en sjekklister som kan benyttes av dommeren og advokatene i de fleste saker for en rask avklaring av om prosessforutsetningene er oppfylt, og

⁹ Se Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) punkt 13.6.4.

¹⁰ Se tvisteloven § 11-7 fjerde ledd om situasjonen hvor domstolleder selv er forberedende dommer eller er inhabil av andre grunner.

for oppfølging dersom det ikke er tilfelle. Vær oppmerksom på at det for enkelte sakstyper kan foreligge spesielle prosessforutsetninger som ikke er omtalt.

I *kapittel 4 til 16* behandles dommerens oppgaver knyttet til den videre saksforberedelsen, herunder også forberedelsen til et eventuelt planmøte. I kapittel 4.2 og 4.3 er det listet opp problemstillinger som kan være aktuelle å ta opp i planmøtet eller under saksforberedelsen for øvrig. Overskriftene til de følgende kapitlene, frem til og med kapittel 16, kan benyttes som en sjekkliste over temaer som kan være aktuelle å gripe fatt i av saksforberedende dommer, eventuelt kan foreslås av advokaten. I mange saker er kun noen punkter aktuelle. De øvrige kan da enkelt sjekkes ut.

Noen ganger skjer det endringer i saken underveis som gjør at det må gripes fatt i nye spørsmål etter at innledende planmøte er avholdt. De nevnte kapitlene er aktuelle også i slike tilfeller.

I *kapittel 16* omtales dommerens og advokatens oppgaver i forbindelse med avslutning av saksforberedelsen.

Kapittel 17 inneholder en beskrivelse av hvordan plikten til aktiv saksstyring kan følges opp under hovedforhandling eller annet rettsmøte til sluttbehandling av saken. *Kapittel 18 og 19* gjelder dommerens plikter etter at saken er tatt opp til doms og etter domsavsigelsen.

Bokens del II gjelder aktiv saksstyring for lagmannsretten som ankeinstans.

I *kapittel 20* redegjøres for rettslige rammer for lagmannsrettens saksforberedelse i ankesaker.

Kapittel 21 omhandler saksforberedende dommers oppgaver når saken mottas fra underinstansen. Kapitlet kan benyttes som en sjekkliste også for advokater i forbindelse med inngivelse av anke eller anketilsvær.

Kapittel 22 gjelder beramning av ankeforhandling eller annet rettsmøte i ankesaken, og videre forberedelse til og gjennomføring av planmøtet. I kapittel 22.3 og 22.4 er det redegjort nærmere for problemstillinger som kan være aktuelle å ta opp i planmøtet eller under saksforberedelsen for øvrig. Overskriftene fra kapittel 23 til og med kapittel 34 er ment som en huskeliste over temaer som kan være aktuelle

å gripe fatt i av saksforberedende dommer. I mange saker er kun noen temaer aktuelle. De øvrige kan da enkelt sjekkes ut. Noen ganger skjer det endringer i saken undervis som gjør at nye spørsmål må gripes fatt i etter at innledende planmøte er avholdt. De nevnte punktene er aktuelle også i slike tilfeller.

I *kapittel 35* omtales dommerens oppgaver ved avslutning av saksforberedelsen.

Kapittel 36 inneholder en beskrivelse av hvordan plikten til aktiv saksstyring kan følges opp under ankeforhandlingen, mens *kapittel 37 og 38* gjelder dommerens plikter etter at saken er tatt opp til doms og etter domsavsigelsen.

DEL I

Aktiv saksstyring for førsteinstans

Kapittel 2

Saksstyring under saksforberedelsen

I dette kapitlet vil det bli redegjort for noen viktige utgangspunkter for saksstyringen. Disse bør dommere og advokater ha med seg under hele saksforberedelsen. Temaene som først behandles, er dommerens plikt til å legge en plan for saksforberedelsen og å treffe avgjørelser om saksbehandlingen så tidlig som mulig. Videre omhandles adgangen til å avholde muntlige forhandlinger om saksbehandlingsavgjørelser. Til sist behandles adgangen til å frifinne saksøkte uten å ta stilling til et tvilsomt spørsmål om avvisning og adgangen til å nekte en prosesshandling foretatt av hensyn til sakens fremdrift.

2.1 Plikten til å legge en plan

Plikten til aktiv saksstyring på saksforberedelsesstadiet er slått fast i tvisteloven § 9-4 første og andre ledd. Av bestemmelsen følger at retten «aktivt og planmessig» skal styre saksforberedelsen for å oppnå en rask, prosessøkonomisk og forsvarlig behandling, og at retten, «[s]traks tilsvar er inngitt», skal legge opp en plan for den videre behandlingen av saken. Disse pliktene kommer i tillegg til den generelle forpliktelsen i tvisteloven § 11-6, og understreker viktigheten av at det gripes fatt i saksforberedelsen tidlig.

Aktiv saksstyring i innledningsfasen er viktig for å oppnå en god og effektiv behandling av de fleste sivile saker. Det følger av forarbeidene at det, ikke minst i innledningsfasen, er «helt sentralt at retten griper aktivt inn i behandlingen og tar styringen».¹¹ Retten skal i samråd med partene legge en plan for den videre behandlingen. Frister skal settes og nødvendige beslutninger treffes slik at saksbehandlingen ikke forsinkes.

¹¹ Se NOU 2001: 32 B kapittel 9.2.

Vellykket saksstyring er som regel betinget av at dommeren setter seg inn i saken tidlig under saksforberedelsen. Riktig avpasset ressursbruk på et tidlig stadium vil gi gevinster i form av en mer effektiv behandling med lavere kostnader for parter og aktører. Tidlige grep knyttet til saksforberedelsen vil også bidra til en mer tilpasset behandling, noe som vil styrke kvaliteten på rettens avgjørelser og hindre unødige ressursbruk fra rettens og partenes side. Ved at dommeren setter seg inn i saken tidlig og på et tidlig tidspunkt styrer saksforberedelsen inn mot det som er sentralt for avgjørelsen av tvistepunktene, vil videre hensynet til proporsjonalitet i større grad ivaretas. Dette fordi det i mindre grad vil bli brukt tid på forhold uten betydning for avgjørelsen under saksforberedelse og rettsmøter.

2.2 Plikten til å treffe avgjørelser om saksbehandlingen så tidlig som mulig

Av særlig betydning for aktiv styring av saken i saksforberedelsesfasen er forpliktelserne som følger av tvisteloven § 9-6. Den lyder:

§ 9-6. Uttalelser, innsigelser og avgjørelser om saksbehandlingen

(1) Partene skal gis adgang til å uttale seg om forhold av betydning for avgjørelser om saksbehandlingen.

(2) En part må sette fram innsigelser mot prosesshandlinger så snart parten har mulighet for det. Settes innsigelsen fram senere, kan den bare gjøres gjeldende hvis parten ikke var kjent med at det var grunnlag for å gjøre innsigelse og det vil være urimelig om den ikke påberopes.

(3) Avgjørelser om saksbehandlingen, herunder om saken skal avvises eller heves, skal treffes så tidlig som mulig under saksforberedelsen. Dersom sammenhengen med de krav som skal avgjøres i saken, eller andre forhold tilsier det, kan saksbehandlingsspørsmålet behandles og avgjøres som ledd i hovedforhandlingen. Er det klart grunnlag for det, kan retten frifinne saksøkte uten å ta stilling til et tvilsomt spørsmål om avvisning.

(4) Avgjørelser om saksbehandlingen under saksforberedelsen treffes etter skriftlig behandling. Muntlig forhandling holdes når hensynet til lovens formål om rettferdig og forsvarlig behandling tilsier det. Den muntlige behandlingen kan begrenses til særlige spørsmål.

Det følger av tredje ledd at retten har plikt til å treffe «avgjørelser om saksbehandlingen, herunder om saken skal avvises eller heves ... så tidlig som mulig». Formuleringen «avgjørelser om saksbehandlingen» favner vidt og omfatter alle avgjørelser som ikke hører til pådømmelsen av saken. Eksempler på slike avgjørelser er avgjørelser om avvising, bevisavskjæring, bevistilgang og oppnevning av fagkyndige meddommere. Ved at slike spørsmål avgjøres tidlig, ivaretas hensynet til konsentrasjon om de sentrale tvistespørsmålene, herunder en rask og effektiv behandling av saken. Blant annet reduseres risikoen for at rettens behandling av saken forsinkes ved at rettsmøter må utsettes i påvente av slike avgjørelser.

For å sikre fremdrift må dommeren identifisere saksbehandlingsspørsmålet tidlig. Det må tas stilling til om saksbehandlingsspørsmålet kan avgjøres etter skriftlig behandling etter hovedregelen i tvisteloven § 9-6 fjerde ledd, eller om muntlig behandling er nødvendig ut fra lovens formål om en rettferdig og forsvarlig behandling. Det må videre settes frister for partenes redegjørelser for sitt syn, i tråd med plikten til å sørge for at partene gis adgang til å uttale seg før avgjørelse treffes, jf. tvisteloven § 9-6 første ledd. Avgjørelser må ikke treffes så raskt at partene mister retten til uttalelse.

Dersom en part har fremsatt en ufullstendig begjæring knyttet til rettens behandling av saken, bør dommeren be om at begjæringen suppleres før motpartens syn innhentes.

Et eksempel på en slik situasjon er hvor parten begjærer bruk av et bestemt prosessuelt virkemiddel, for eksempel bevisavskjæring eller bevistilgang, men hvor alle de nødvendige vilkårene for dette ikke er omtalt. I et slikt tilfelle bør det settes en frist for å supplere begjæringen før denne forelegges motparten for bemerkninger. På den måten unngås unødig korrespondanse, og rettens behandling av spørsmålet effektiviseres.

Dersom noen av partene er selvprosederende eller av andre grunner mangler oversikt over vilkårene for det aktuelle prosessuelle virkemidlet som begjæringen gjelder, kan vilkårene med fordel presiseres i fristbrevet. På den måten sikres at dommerens veiledningsplikt i tvisteloven § 11-5 ivaretas.

2.3 Tilfeller der saksbehandlingsspørsmålet likevel ikke bør avgjøres tidlig

Noen ganger er det likevel ikke hensiktsmessig å avgjøre saksbehandlingsspørsmål tidlig. Dersom «sammenhengen med de krav som skal avgjøres i saken, eller andre forhold tilsier det», gir tvisteloven § 9-6 tredje ledd adgang til å utskyte behandlingen til hovedforhandlingen. Bestemmelsen lyder slik:

§ 9-6. Uttalelser, innsigelser og avgjørelser om saksbehandlingen

...

(3) Avgjørelser om saksbehandlingen, herunder om saken skal avvises eller heves, skal treffes så tidlig som mulig under saksforberedelsen. Dersom sammenhengen med de krav som skal avgjøres i saken, eller andre forhold tilsier det, kan saksbehandlingsspørsmålet behandles og avgjøres som ledd i hovedforhandlingen. Er det klart grunnlag for det, kan retten frifinne saksøkte uten å ta stilling til et tvilsomt spørsmål om avvisning.

...

Slik utsettelse til hovedforhandlingen er særlig aktuelt der avgjørelsen krever bevisførsel, og henger nært sammen med de materielle spørsmålene i saken.¹² Om behandlingen og avgjørelsen av saksbehandlingsspørsmålet bør utsettes på denne måten, må vurderes konkret, med særlig henblikk på hva som er hensiktsmessig for å sikre en best mulig saksavvikling.

Eksempler på tilfeller der det etter omstendighetene kan være hensiktsmessig å utsette avgjørelsen av saksbehandlingsspørsmålet til hovedforhandlingen, er avgjørelser om vitneplik, bevisavskjæring, avvisning på grunn av rettskraft etter tvisteloven § 19-15 tredje ledd og avvisning fordi en part mangler nødvendig tilknytning til søksmålet etter tvisteloven § 1-3.

¹² Se merknadene til tvisteloven § 9-6 inntatt i Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 394.

2.4 Adgangen til å frifinne uten å ta stilling til spørsmål om avvisning

Av tvisteloven § 9-6 tredje ledd siste punktum følger at der det er «klart grunnlag for det», kan retten «frifinne saksøkte uten å ta stilling til et tvilsomt spørsmål om avvisning». Regelen har særlig betydning for mer kompliserte avvisningsspørsmål, men er ikke begrenset til det. Adgangen til å frifinne istedenfor å ta stilling til avvisningsspørsmålet er praktisk nyttig for eksempel i saker som ligger til rette for forenklet domsbehandling etter tvisteloven § 9-8, der utfallet materielt sett fremstår som klart. Regelen kan imidlertid også benyttes i forbindelse med ordinær hovedforhandling.¹³

2.5 Muntlige forhandlinger om saksbehandlingsavgjørelser

Avgjørelser om saksbehandlingen treffes som hovedregel etter en rent skriftlig behandling. Dette gjelder også der avgjørelsen avslutter saken, slik tilfellet er ved avvisning og heving.

I enkelte tilfeller er det hensiktsmessig å holde muntlige forhandlinger før det treffes avgjørelse om saksbehandlingsspørsmålet. Av tvisteloven § 9-6 fjerde ledd følger at muntlig forhandling skal holdes dersom «hensynet til lovens formål om rettferdig og forsvarlig behandling tilsier det». Forhandlingene kan i tilfelle avholdes som fjernmøte dersom det finnes hensiktsmessig, jf. tvisteloven § 9-5 tredje ledd.¹⁴

Saksbehandlingsavgjørelser som innebærer at det materielle kravet ikke kommer til avgjørelse for domstolen, som for eksempel avvisningsavgjørelser, står i en særstilling når det gjelder behovet for muntlige forhandlinger. Ved slike avgjørelser er det viktig å være oppmerksom på at hensynet til forsvarlig behandling og rettferdig rettergang i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 1 etter omstendighetene kan gjøre det nødvendig å avholde muntlige forhandlinger før avgjørelse treffes.¹⁵

13 Se HR-2019-1198-A avsnitt 77.

14 Se NOU 2001: 32 kapittel 17.3.

15 Se Rt. 2015 s. 1132 avsnitt 30 og 31 med videre henvisninger.

2.6 Adgangen til å nekte prosesshandlinger av hensyn til fremdriften

Tvisteloven § 16-6 tredje ledd lyder slik:

§ 16-6. Unnlatt prosesshandling

...

(3) Selv om unnlattelsen ikke betyr fravær i saken, kan retten ved kjennelse nekte prosesshandlingen foretatt hvis et rettsmøte må utsettes eller saken vil bli vesentlig forsinket. Om endringer av saken etter avsluttet saksforberedelse gjelder § 9-16.

Det følger av bestemmelsen at retten kan nekte en prosesshandling dersom den ikke er rettidig og det å tillate prosesshandlingen vil medføre at et rettsmøte må utsettes eller blir vesentlig forsinket. Bestemmelsen kommer til anvendelse på unnlatte prosesshandlinger forut for avsluttet saksforberedelse etter tvisteloven § 9-16 som ikke betyr fravær i saken, jf. tvisteloven § 9-16 tredje ledd andre punktum.

Et viktig hensyn bak regelen er at motpartens posisjon ikke skal bli svekket på grunn av forsømmelsen. Ved vurderingen av om prosesshandlingen skal nektes, må det ses hen til momentene som følger av tvisteloven § 9-16. Det må ved vurderingen tas høyde for at det kreves adskillig sterkere grunner for å nekte prosesshandlinger under saksforberedelsen enn det som skal til for å nekte samtykke til endringer etter avsluttet saksforberedelse etter tvisteloven § 9-16.

Nektelse av prosesshandlinger etter tvisteloven § 16-6 tredje ledd er nok særlig aktuelt der saken er omfattende og gjelder komplekse spørsmål som partene trenger god tid til å forberede seg på. Dette gjelder især dersom parten som rammes av nektelsen, har hatt mulighet og oppfordring til å foreta prosesshandlingen tidligere.¹⁶

¹⁶ Se LB-2020-185144 som eksempel på nektelse etter § 16-6 tredje ledd. Anke over kjennelsen ble forkastet.

Tvisteloven oppstiller i § 9-4 første ledd og § 11-6 en plikt for retten til å foreta en aktiv saksstyring i sivile saker. Innholdet i plikten er ikke konkretisert i disse bestemmelsene utover at retten «aktivt og planmessig» skal styre saksforberedelsen for at man skal oppnå en rask, prosessøkonomisk og forsvarlig behandling, og at det skal legges «en plan for behandlingen av saken» samt settes «frister for prosesshandlinger». Hvordan en slik aktiv og planmessig styring av tvistesaken som tvisteloven forutsetter, skal foretas, må vurderes ut fra de prosessuelle virkemidler som oppstilles i loven for øvrig. Denne boken inneholder en gjennomgang av tvistelovens virkemidler for det. Boken tar sikte på å gi en praktisk og lett tilgjengelig oversikt over de virkemidler tvisteloven oppstiller for at man skal oppnå en slik rettferdig, forsvarlig og tillitsskapende, men samtidig rask og effektiv, behandling som tvisteloven i henhold til § 1-1 har til formål. De sentrale vilkår for bruk av virkemidlene vil bli gjennomgått. Det vil også bli gitt eksempler på typetilfeller hvor virkemidlene kan tas i bruk. Det vil ikke bli redegjort utførlig for juridiske problemstillinger knyttet til de enkelte virkemidler.

Fremstillingen bruker særlig sivile saker som behandles etter de ordinære bestemmelsene i tvisteloven kapittel 9 og 29. Målgruppen for boken er dommere i ting- og lagmannsrett og prosedyreadvokater som ønsker å ivareta klientens interesse i en forsvarlig, men prosessøkonomisk behandling. En god styring av tvistesaken er betinget av et samarbeid advokater og dommere imellom. Håpet er at denne boken kan bidra til det. Boken kan også være nyttig for studenter som ønsker innblikk i hvordan en tvistesak praktisk behandles.

 Universitetsforlaget

ISBN 978-82-15-06604-2

9 788215 066042